EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2017 05 18
COM(2017) 239 final

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

2016 m. ataskaita dėl ES pagrindinių teisių chartijos taikymo

{SWD(2017) 162 final}

1. Įvadas

2016 m. kilo rimtų išbandymų pagrindinėms teisėms ir vertybėms, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga. Įvykiai valstybėse narėse parodė, kad ES pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintų vertybių ir teisių laikymosi nereikėtų laikyti savaime suprantamu reiškiniu.

ES patyrė daug išbandymų: precedento neturinčio pabėgėlių atvykimo prie ES išorės sienų padariniais, ekonominiu disbalansu ir teroristiniais išpuoliais. Daugybę krizių patyrę žmonės jau nėra tikri, kad jų vaikai gyvens geriau negu jie patys. Jie abejoja, ar institucijos vis dar pajėgios juos apsaugoti nuo migracijos, finansinės suirutės ir terorizmo keliamų išbandymų ir grėsmių. Šiomis aplinkybėmis susidaro palankios sąlygos klestėti nacionalizmui, populizmui ir netolerancijai, o atskirtis ir izoliacionizmas laikomi vieninteliu būdu dabartiniams išbandymams įveikti.

Didėjant netolerancijai, taip pat svarbu, kad ES griežtai dar kartą patvirtintų, jog visi turi vienodas teises, ir skatintų jų laikytis. Trečiasis metinis 2017 m. kolokviumas pagrindinių teisių klausimais bus skirtas moterų teisėms ir lyčių lygybei skatinti. Tai bus galimybė aptarti ekonominį ir politinį moterų įgalėjimą, moterų teises viešajame ir privačiajame gyvenime ir kovą su visų formų smurtu prieš moteris – pastaroji tema susijusi su visus metus vykdytais sutelktais veiksmais.

Bendra padėtis turi poveikį pagrindinėms teisėms Europos Sąjungoje. ES turi ryžtingai ginti savo bendras demokratijos, pagrindinių tiesių ir teisinės valstybės vertybes nuo jėgų, siekiančių poliarizuoti mūsų visuomenę ir pakenkti mūsų atvirumo ir solidarumo modeliui. Europos ir nacionalinės institucijos turi atgauti žmonių pasitikėjimą ir parodyti, kad yra pajėgios užtikrinti laisvę, saugumą ir gerovę. Įgyvendinant šią iniciatyvą bus itin svarbu, ar pavyks apsaugoti ir ginti žmonių pagrindines teises ir bendras ES vertybes – ES institucijos turi rodyti pavyzdį. Šiuo klausimu chartija yra neįkainojama priemonė ir turėtų būti išnaudojamos visos jos teikiamos galimybės.

2. ES chartijos taikymas

2.1. Pagrindinių teisių skatinimas ir apsauga

Pagrindinių teisių užtikrinimas visiems Europos Sąjungoje

2016 m. ES ėmėsi kelių iniciatyvų įgyvendinti chartijoje įtvirtintas teises ES gyventojų naudai. Kai kuriomis iš tų iniciatyvų siekiama užtikrinti sąžiningumą ir socialinį teisingumą. Pavyzdžiui, Komisija, rengdama Europos **socialinių teisių ramstį1**, pradėjo viešas konsultacijas. Šis chartijos socialinėmis teisėmis grindžiamas ramstis padės remti gerai veikiančias ir sąžiningas darbo rinkas ir gerovės sistemas. Juo remiantis bus sprendžiami asmenims itin svarbūs klausimai, pvz., vienodų

[1] 2016 m. kovo – gruodžio mėn. vykusių konsultacijų rezultatai šiuo metu peržiūrimi ir jais remiantis bus pateiktas Komisijos pasiūlymas dėl Europos socialinių teisių ramsčio. Daugiau informacijos pateikiama adresu https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/towards-european-pillar-social-rights_en.

galimybių ir galimybių patekti į darbo rinką, sąžiningų darbo sąlygų ir tinkamos bei tvarios socialinės apsaugos klausimai.

Be to, sukurta Europos platforma, kuria siekiama stiprinti bendradarbiavimą sprendžiant nedeklaruojamo darbo problemą2 ir taip padėti užtikrinti, kad būtų laikomasi **teisės į sąžiningas ir teisingas darbo sąlygas** (chartijos 31 straipsnis).

2016 m. imtasi veiksmų skatinant įgyvendinti **teisę į šeimos gyvenimą** (chartijos 7 straipsnis):

- Komisija pasiūlė naujas taisykles pagal Reglamentą „Briuselis IIa“ – kai jos bus patvirtintos, jomis bus pagerinta vaikų apsauga tarpvalstybiniuose su globos teisėmis susijusiuose ginčuose dėl tėvų pareigų3;
- du nauji reglamentai buvo priimti siekiant padėti susituokusioms arba partnerystę registravusioms tarptautinėms poroms vykdyti kasdienį savo turto administravimą ir pasidalyti jį skyrybų arba kurio nors iš jų mirties atveju4.

Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą (chartijos 47 ir 48 straipsniai) buvo konkrečiai įgyvendinta priėmus tam tikras direktyvas: dėl nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant bylą teisme[5]; dėl teisinės pagalbos[6] ir dėl procesinių garantijų vaikams[7]. Pastaroji direktyva ir naujosios Reglamento „Briuselis IIa“ taisyklės turės teigiamą poveikį ir **vaiko teisėms** (chartijos 24 straipsnis).

Komisija įdiegė internetinę ginčų sprendimo platformą8, padedančią vartotojams neteisminiu būdu pigiai, paprastai, greitai ir bet kuria oficialia ES kalba spręsti ginčus su ES prekiautojais dėl internetinių pirkinių – taip stiprinama **vartotojų apsauga** (chartijos 38 straipsnis).

Žmonių asmens duomenų apsauga Europos Sąjungoje ir kitur

---

[2] 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas (ES) 2016/344 dėl Europos platformos, skirtos bendradarbiavimui sprendžiant nedeklaruojamo darbo problemą gerinti, sukūrimo, OL L 65, 2016 3 11, p. 12–20.

[3] Pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos ir sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis bei tarptautiniu vaikų grobimu, pripažinimo ir vykdymo (nauja redakcija), COM(2016) 0411 *final*, 2016 6 30.

[4] 2016 m. birželio 24 d. Tarybos reglamentas (ES) 2016/1103, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas jurisdikcijos, taikytinos teisės ir teismo sprendimų sutuoktinių turto teisinių režimų klausimais pripažinimo ir vykdymo srityje, OL L 183, 2016 7 8, p. 1–29, ir 2016 m. birželio 24 d. Tarybos reglamentas (ES) 2016/1104, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų registruotų partnerysčių turtinių pasekmių klausimais pripažinimo ir vykdymo srityje, OL L 183, 2016 7 8, p. 30–56.

[5] 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo (OL L 65, 2016 3 11, p. 1–11).

[6]2016 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/1919 dėl teisinės pagalbos įtariamiesiems ir kaltinamiesiems vykstant baudžiamajam procesui ir prašomiems perduoti asmenims vykstant Europos arešto orderio vykdymo procedūroms (OL L 297, 2016 11 4, p. 1–8).

[7]2016 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/800 dėl procesinių garantijų vaikams, kurie baudžiamajame procese yra įtariamieji ar kaltinamieji (OL L 132, 2016 5 21, p. 1–20).

[8] Paskelbta adresu https://webgate.ec.europa.eu/odr/main/index.cfm?event=main.home.chooseLanguage

Dar viena prioritetinė sritis 2016 m. buvo **asmens duomenų apsauga** (chartijos 8 straipsnis). Šioje srityje padaryta didelė pažanga, priėmus Bendrojo duomenų apsaugos reglamento9 ir Duomenų apsaugos direktyvą, skirtą policijos ir baudžiamosios teisenos institucijoms[10].

Bendruoju duomenų apsaugos reglamentu sugriežtinamos ir modernizuojamos galiojančios taisyklės: žmonės galės lengviau gauti prieigą prie savo asmens duomenų, bus lengviau naudotis teise į duomenų perkeliamumą, aiškesne „teise būti pamirštam“ ir tam tikromis teisėmis, taikomomis asmens duomenų saugumo pažeidimo atveju. Bendruoju duomenų apsaugos reglamentu įmonės ir organizacijos taip pat įpareigojamos nedelsiant pranešti nacionalinei priežiūros institucijai apie rimtus duomenų saugumo pažeidimus, kad naudotojai galėtų imtis reikiamų priemonių. Be to, Bendruoju duomenų apsaugos reglamentu kaip vieninga ES teisine priemone, nustatomos vieningos taisyklės, kad asmenys turėtų tą pačią apsaugą, nesvarbu, kurioje ES vietoje jie yra.

Direktyva (ES) 2016/680 siekiama užtikrinti efektyvų nacionalinių teisėsaugos institucijų keitimąsi informacija ir užtikrinti, kad nukentėjusiųjų, liudytojų ir nusikaltimų padarymu įtariamų asmenų duomenys būtų tinkamai apsaugoti vykdant nusikalstamų veikų tyrimus ar teisėsaugos veiksmus. Bet koks teisėsaugos vykdomas duomenų tvarkymas Europos Sąjungoje turės atitikti būtinumo, proporcingumo ir teisėtumo principus, o asmenims turės būti užtikrintos deramos apsaugos priemonės.

Komisija užtikrino ne tik šią stipresnę apsaugą Europos Sąjungoje, bet ir tinkamą duomenų apsaugą už ES ribų. 2016 m. liepos mėn. ji priėmė ES ir JAV **Privatumo skydo** tinkamumo sprendimą, kuriuo užtikrinamas laisvas asmens duomenų judėjimas komerciniais tikslais tarp ES ir JAV įmonių, sertifikuotų pagal Privatumo skydą, kartu užtikrinant pagrindinę teisę į duomenų apsaugą.

Dar vienas laimėjimas buvo gruodžio mėn. sudarytas ES ir JAV **bendrasis susitarimas**11, kuriuo numatoma aukšto lygio duomenų apsauga, taikytina bet kuriam asmens duomenų perdavimui tarp ES ir Jungtinių Valstijų policijos ar teisminio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose klausimais.

Pažeidžiamiausių asmenų teisių apsauga

---

[9] 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (OL L 119, 2016 5 4, p. 1–88).

[10] 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/680 dėl fizinių asmenų apsaugos kompetentingoms institucijoms tvarkant asmens duomenis nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas arba bausmių vykdymo tikslais ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, ir kuriuo panaikinamas Tarybos pamatinis sprendimas 2008/977/TVR, OL L 119, 2016 5 4, p. 89–131.

[11] Jungtinių Amerikos Valstijų ir Europos Sąjungos susitarimas dėl su nusikalstamų veikų prevencija, tyrimu, atskleidimu ir baudžiamuoju persekiojimu susijusios asmeninio pobūdžio informacijos apsaugos; http://ec.europa.eu/justice/data-protection/files/dp-umbrella-agreement_en.pdf.

Sunkiais laikais dažnai labiausiai paveikiami pažeidžiamiausi asmenys. Dar viena svarbi ES dėmesio sritis 2016 m. buvo migracijos padėties klausimų sprendimas, visų pirma užtikrinant **teisę į prieglobstį** (chartijos 18 straipsnis) ir **negrąžinimo principo** laikymąsi (chartijos 19 straipsnis). 2016 m. balandžio mėn. priėmusi Komunikatą dėl **bendros Europos prieglobsčio sistemos reformavimo12**, Komisija pasiūlė galiojančių taisyklių pakeitimus, kuriais siekiama:

i) sukurti sąžiningesnę ir tvaresnę sistemą, kaip paskirstyti prieglobsčio prašytojus valstybėms narėms (pasiūlymas nauja redakcija išdėstyti Dublino reglamentą)13 ir užtikrinti veiksmingą jos įgyvendinimą (pasiūlymas nauja redakcija išdėstyti EURODAC reglamentą)[14];

ii) geriau suderinti prieglobsčio procedūras ir tarptautinės apsaugos standartus, kad visoje ES būtų užtikrinta prieglobsčio prašytojų aukšto lygio apsauga ir priėmimas ir būtų sumažintas neteisėtas antrinis judėjimas (pasiūlymas dėl Prieglobsčio procedūrų reglamento[15], Priskyrimo reglamento[16] ir nauja redakcija išdėstytos Priėmimo sąlygų direktyvos[17]);

iii) sudaryti geresnes sąlygas taikyti bendrą požiūrį į saugų ir teisėtą asmenų, kuriems reikia tarptautinės apsaugos, atvykimą į ES, solidarizuojantis su daug perkeltųjų asmenų priimančiomis šalimis (pasiūlymas dėl reglamento, kuriuo nustatoma Sąjungos perkėlimo sistema[18]);

iv) Europos prieglobsčio paramos biurą pertvarkyti į visateisę ES agentūrą su išplėstais įgaliojimais siekiant pašalinti struktūrinius ES prieglobsčio sistemos trūkumus (pasiūlymas dėl Reglamento dėl Europos Sąjungos prieglobsčio agentūros[19]).

Šiais teisėkūros veiksmais visų pirma buvo siekiama propaguoti ir ginti **vaiko teises** (chartijos 24 straipsnis). Ypatingas dėmesys buvo skiriamas nelydimiems vaikams itin svarbiose srityse, pvz., vaiko interesų įvertinimas, vaiko teisė būti išklausytam vykdant prieglobsčio procedūras ir tinkamų priėmimo sąlygų bei veiksmingos globos užtikrinimas.20 Lapkričio mėn. vykusio 10-ojo metinio Europos vaiko teisių forumo dėmesio centre buvo Komisijos visapusiškas požiūris, kuriuo siekiama

[12] Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Bendros Europos prieglobsčio sistemos reformavimas ir teisėtų kelių į Europą tiesimas“, COM(2016) 197 *final*, 2016 4 6.
[13] COM(2016) 270 *final*.
[14] COM(2016) 272 *final*.
[15] COM(2016) 467 *final*.
[16] COM(2016) 466 *final*.
[17] COM(2016) 465 *final*.
[18] COM(2016) 468 *final*.
[19] COM(2016) 271 *final*.
[20] Iš dalies pakeistų ir pasiūlytų vaikų apsaugos nuostatų, įtvirtintų minėtuose pasiūlymuose dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, apžvalga pateikiama adresu http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/rights_child/ceas_provision_on_children_table_updated.pdf .

apsaugoti visus migruojančius vaikus[21]. 2016 m. gruodžio mėn. Komisija pasiūlė sustiprinti Šengeno informacinę sistemą[22], taip pagerinant teisėsaugos pareigūnų ir sienos apsaugos pareigūnų gebėjimą rasti dingusius vaikus, taip pat ir su migracija susijusiomis aplinkybėmis.

Atviros ir tolerantiškos visuomenės be rasizmo skatinimas

Dabartinė aplinka nulėmė **rasizmo ir netolerancijo etninėms, religinėms ir kitoms mažumoms** didėjimą Europoje.23 Tai turi poveikį daugeliui chartijoje įtvirtintų pagrindinių teisių, įskaitant teisę į nediskriminavimą (21 straipsnis), teisę į orumą (1 straipsnis), teisę į asmens neliečiamybę (3 straipsnis) ir teisę į gyvybę (2 straipsnis).

Komisija suteikė platformą valstybėms narėms, pilietinei visuomenei, ES agentūroms ir tarptautinėms organizacijoms24 stengtis geriau reaguoti į neapykantos nusikaltimus ir neapykantą kurstančias kalbas. Pagrindinis dėmesys buvo skirtas

- duomenų apie neapykantos nusikaltimų atvejus registravimui ir rinkimui visose valstybėse narėse;
- paramos nukentėjusiesiems stiprinimui ir
- kovai su neteisėtomis neapykantą kurstančiomis kalbomis internete.

Komisija teikė ne tik šią politinę paramą, bet ir tęsė dvišalius dialogus su valstybėmis narėmis dėl didžiausių trūkumų perkeliant ES teisės aktus[25]. Kai kurios valstybės narės dėl to iš dalies pakeitė savo baudžiamosios teisės aktus.

Siekdama sulaikyti neapykantą kurstančių kalbų plitimą internete ir įgalinti naujus žiniasklaidos dalyvius, gegužės 31 d. Komisija pasiekė susitarimą su bendrovėmis *Facebook*, *Twitter*, *YouTube* ir

---

[21] http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=34456. Šio darbo rezultatas – 2017 m. balandžio 12 d. priimtas komunikatas „Vaikų migrantų apsauga“ (COM(2017) 211 *final*).

[22] http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-4402_lt.htm .

[23] 2013 m. Pagrindinių teisių agentūros tyrimas atskleidė, kad tokiose šalyse kaip Vengrija, Prancūzija ir Belgija iki 48 proc. respondentų svarstė galimybę emigruoti, nes jie, būdami žydai, nebesijautė saugūs http://fra.europa.eu/en/publication/2013/discrimination-and-hate-crime-against-jews-eu-member-states-experiences-and. Keliose valstybėse narėse policija pradėjo saugoti mečetes, o 2014 ir 2015 m. pilietinės visuomenės organizacijos pranešė, kad tokiose šalyse kaip Prancūzija, Jungtinė Karalystė, Švedija ir Belgija, labai pagausėjo prieš musulmonus nukreiptų išpuolių, įskaitant smurtinius išpuolius prieš musulmones moteris, dėvinčias skaras. Daugėja išpuolių ir neapykantą kurstančių kalbų prieš prieglobsčio prašytojus ir migrantus, taip pat daugėja išpuolių prieš pabėgėlių prieglaudas ir bandymų jas padegti. Po 2016 m. birželio mėn. Jungtinėje Karalystėje vykusio referendumo pastebėta neapykantos banga, nukreipta prieš asmenis ir grupes dėl jų nacionalinės ar etninės kilmės, o pilietinės visuomenės organizacijos praneša apie įvairiose valstybėse narėse didėjantį priešiškumą romams ir iš Afrikos kilusiems asmenims. 2017 m. Pagrindinių teisių agentūra paskelbs savo ES MIDIS2 tyrimą, leisiantį palyginti įvairių mažumų grupių patirties tendencijas.

[24] ES kovos su rasizmu, ksenofobija ir kitų formų netolerancija aukšto lygio grupei; žr.: http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=51025.

[25] 2008 m. lapkričio 28 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2008/913/TVR dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis bei apraiškomis baudžiamosios teisės priemonėmis.

Microsoft dėl **elgesio kodekso kovai su nelegaliomis neapykantą kurstančiomis kalbomis internete**[26]. Bendrovės įsipareigojo, *inter alia*:

- per mažiau nei 24 valandas peržiūrėti didžiąją dalį galiojančių pranešimų, kuriuos pateikė piliečiai ir pilietinė visuomenė, siekiant pašalinti neteisėtą turinį, kuriuo viešai kurstomas smurtas ir neapykanta, ir
- įvertinti šiuos pranešimus pagal nacionalinius baudžiamosios teisės aktus, kuriais perkeliama ES teisė.

Komisija atidžiai stebi bendradarbiavimo su pilietine visuomene, valstybėmis narėmis ir IT bendrovėmis pažangą ir gruodžio mėn. pateikė pradinius rezultatus.27

Gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis, kritinio mąstymo ir subalansuotai pateikiamų idėjų skatinimas plačiosios visuomenės lygmeniu yra tolesni svarbūs ES remiami veiksmai, kuriais siekiama kovoti su netolerancija internete ir ne internete, ir vykdyti švietimą (žr. 4 skirsnį).

2.2. Pagrindinių teisių laikymosi užtikrinimas

Sąjungos institucijos, įstaigos, biurai ir agentūros turi laikytis chartijos vykdydamos visus savo veiksmus; dėl bet kokio nesilaikymo atvejo galima iškelti bylą Europos Sąjungos Teisingumo Teisme. Komisija labai stengiasi pagrindines teises integruoti, t. y. užtikrinti, kad jų būtų visapusiškai laikomasi visuose pasiūlymuose dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų ir politikos priemonių.

Naujoji Direktyva dėl kovos su terorizmu, dėl kurios Europos Parlamentas ir Taryba pasiekė susitarimą 2016 m. gruodžio mėn.28, yra geras šio integravimo pavyzdys. Į ją įtraukta (pirmoji tokio pobūdžio) pagrindinių teisių sąlyga, o rengimo ir derybų procese atsižvelgta į keletą pagrindinių teisių aspektų, įskaitant kišimosi į tam tikras teises – teisę į judėjimo laisvę, teisę į duomenų apsaugą ir teisę į saviraiškos laisvę (chartijos 45, 8 ir 11 straipsniai) – būtinumą ir proporcingumą. Taip pat deramai atsižvelgta į teisėtumo ir nusikalstamų veikų bei sankcijų proporcingumo principus (chartijos 49 straipsnis) ir nukentėjusiųjų teises, įskaitant teisę į veiksmingą teisių gynimą (chartijos 47 straipsnis). Atliekant direktyvos *ex post* vertinimą, taip pat bus išnagrinėtas jos poveikis pagrindinėms teisėms ir laisvėms.

[26]Paskelbta: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/hate_speech_code_of_conduct_en.pdf .
[27] Pirmasis naujojo elgesio kodekso įvertinimas pateiktas: http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-50/factsheet-code-conduct-8_40573.pdf
[28] 2017 m. kovo 15 d. Direktyva (ES) 2017/541.

2016 m. Komisija priėmė pasiūlymą atnaujinti **ES eksporto kontrolės reglamento** aspektus, susijusius su jautriomis (dvejopo naudojimo) prekėmis29. Reglamente numatyta griežta sistema, kaip kontroliuoti kibernetinio stebėjimo technologijų eksportą, kai kyla rizika, kad jos bus netinkamai naudojamos siekiant daryti šiurkščius žmogaus teisių ar tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimus. Be to, remiantis Komisijos pasiūlymu, ES taisyklės, kuriomis uždraudžiama eksportuoti ir importuoti prekes, kurios kitose šalyse galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti ar kankinimui, buvo sugriežtintos lapkričio mėn. priėmus **Kovos su kankinimu reglamento** pakeitimą[30].

Integravimas taikomas ir kitoms sritims, pvz. ES finansavimo naudojimui. 2016 m. Komisija priėmė gaires, kuriomis siekia užtikrinti, kad būtų laikomasi chartijos nuostatų valstybėms narėms įgyvendinant **Europos struktūrinių ir investicinių fondų** paramą[31].

Kalbant apie **migraciją**, Europos ombudsmenui atliekant bendrą tyrimą dėl 2016 m. kovo 18 d. ES ir Turkijos pareiškimo poveikio žmogaus teisėms vertinimo, Komisija nurodė, kad ji ir toliau atidžiai stebės pareiškimo nuostatų įgyvendinimą, taip pat ir žmogaus teisių laikymosi Europos Sąjungoje bei Turkijoje klausimais.32

Vienu iš Komisijos prioritetų ir toliau lieka ES prisijungimas prie Europos žmogaus teisių konvencijos, atsižvelgiant ir į Sutartyje nustatytą jos teisinį įsipareigojimą. Prisijungus prie Europos žmogaus teisių konvencijos sustiprės mūsų bendros vertybės, padidės ES teisės veiksmingumas ir pagrindinių teisių apsaugos Europos Sąjungoje nuoseklumas. Vis dėlto 2014 m. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonėje (kuria 2013 m. Prisijungimo sutarties projektas paskelbtas nesuderinamu su Sutartimis) iškelta svarbių ir sudėtingų klausimų, verčiančių iš naujo derėtis dėl tam tikrų projekto aspektų. Komisija, kaip ES derybininkė, atitinkamoje Tarybos darbo grupėje nagrinėja, kaip spręsti įvairius Teisingumo Teismo iškeltus klausimus.

2.3. Informuotumo apie chartiją didinimas

Kad galėtų visapusiškai naudotis savo pagrindinėmis teisėmis, piliečiai turi žinoti, kokios yra jų pagrindinės teisės. Jie taip pat turi žinoti, į ką kreiptis, kai jų teisės pažeidžiamos. 2016 m. spalio mėn.

---

[29] 2016 m. rugsėjo 28 d. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, nustatančio Sąjungos dvejopo naudojimo prekių eksporto, persiuntimo, susijusių tarpininkavimo paslaugų, techninės pagalbos ir tranzito kontrolės režimą, COM(2016) 616 *final*.

[30] 2016 m. lapkričio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/2134, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1236/2005 dėl prekybos tam tikromis prekėmis, kurios galėtų būti naudojamos mirties bausmei vykdyti, kankinimui ar kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui, OL L 338, 2016 12 13, p. 1.

[31] OL C 269, 2016 7 23, p. 1.

[32] 2017 m. vasario 28 d. sprendime bylose T-192/16, T-193/16 ir T-257/16 Bendrasis Teismas nurodė, kad ES ir Turkijos pareiškimas „negali būti laikomas Europos Vadovų Tarybos ar kitos Sąjungos institucijos, įstaigos ar agentūros priimtu aktu“ (71 punktas).

Komisija įdiegė **pagrindinių teisių vedlį33**, internetinę priemonę, padedančią žmonėms šiuo klausimu.

Pirmininkavusių Nyderlandų 2016 m. vasario mėn. surengtoje konferencijoje „ES pagrindinių teisių chartijos taikymas nacionalinėje politikoje“ buvo pateikti tam tikri geriausios patirties pavyzdžiai ir priemonės siekiant padėti nacionalinės valdžios institucijoms įvertinti, kada ir kaip taikyti chartiją rengiant nacionalines politikos priemones ir teisės aktus.

Be to, Komisija ES lėšomis remia projektus ir tinklus, kurių tikslas –nagrinėti nacionalinę teismų praktiką – atvejus, kai remiamasi chartija, ir teisės specialistams rengti mokymus, kaip taikyti chartiją.

Imdamasi tolesnių veiksmų pagal 2015 m. Komisijos ataskaitą apie chartijos taikymą, birželio mėn. Taryba patvirtino išvadas dėl chartijos taikymo34, o Europos Parlamentas gruodžio mėn. priėmė rezoliuciją dėl pagrindinių teisių padėties Europos Sąjungoje35. Diskusijos Taryboje ir Europos Parlamente padėjo toliau didinti informuotumą apie pagrindinių teisių raidą ir problemas Europos Sąjungoje.

2.4. Teisingumo Teismo vykdoma ES institucijų kontrolė

Jungtinėse bylose ***Ledra Advertising*** ir ***Mallis and Malli***[36] Teisingumo Teismas apeliacine instancija paliko nenagrinėtus ieškinius dėl panaikinimo ir kompensacijos, kuriuos piliečiai ir verslo subjektai pateikė ginčydami savo indėlių vertės sumažinimą dviejuose Kipro bankuose. Dėl to 2013 m. susitarimo memorandume susitarė Kipro valdžios institucijos ir Europos stabilumo mechanizmo atstovai. Teisingumo Teismas pabrėžė, kad chartija ES institucijoms taikoma ir tada, kai jos veikia ne pagal ES teisės sistemą. Jis pažymėjo, jog Komisija turi užtikrinti, kad susitarimo memorandumas atitiktų chartijoje įtvirtintas pagrindines teises. Teisės į nuosavybę (chartijos 17 straipsnis) apribojimas buvo pagrįstas atsižvelgiant į siekiamą tikslą, t. y. užtikrinti visos euro zonos bankų sistemos stabilumą, ir į gresiančią finansinių nuostolių riziką, su kuria indėlininkai būtų susidūrę, jeigu tie du bankai būtų žlugę. Taigi, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad Komisijos negalima laikyti prisidėjusia prie chartijos pažeidimo.

[33] Ši priemonė, grindžiama ES pagrindinių teisių agentūros parengta priemone „Clarity“, dabar yra e. teisingumo portalo dalis, https://e-justice.europa.eu/content_where_to_turn_for_help-459-lt.do.
[34] Paskelbta: http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10005-2016-INIT/lt/pdf.
[35] 2016 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl pagrindinių teisių padėties Europos Sąjungoje 2015 m. (2016/2009(INI)).
[36] Bylos C-8-10/15P ir C-105-109/15P.

3. Chartijos taikymas valstybėse narėse ir jų institucijų veiksmais

3.1. Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų raida

Valstybėms narėms chartija taikoma tik tuomet, kai jos įgyvendina ES teisę. Todėl pažeidimo nagrinėjimo procedūras prieš valstybes nares dėl chartijos pažeidimų galima inicijuoti tik tada, kai nustatomas pakankamas ryšys su ES teise.

Vis dėlto, net ir imdamosi su ES teisės įgyvendinimu nesusijusių veiksmų, valstybės narės privalo laikytis vertybių, kuriomis grindžiama Sąjunga. Visų pirma būtina pagrindinių teisių apsaugos sąlyga yra teisinės valstybės principai. 2014 m. Komisija priėmė sistemą, kuria siekiama suvaldyti atvejus, kai formuojasi sisteminės grėsmės teisinės valstybės principams ir šių grėsmių negalima veiksmingai įveikti nacionalinio lygmens apsaugos nuostatomis arba galiojančiomis ES lygmens priemonėmis (visų pirma pažeidimo nagrinėjimo procedūromis)37.

Įvykiai Lenkijoje, ypač susiję su Konstituciniu Teismu, privertė Komisiją 2016 m. liepos mėn. pagal šias priemones paskelbti rekomendaciją38, o 2016 m. gruodžio mėn. – papildomą rekomendaciją39. Tai, kad daromas neigiamas poveikis Konstitucinio Teismo teisėtumui, sąžiningumui ir tinkamam veikimui, užkerta kelią veiksmingai konstitucinei peržiūrai. Sureguliuoti šią padėtį – bendros svarbos klausimas. Jeigu vienoje iš Sąjungos valstybių narių nebesilaikoma teisinės valstybės principų, kyla pavojus pačiam Sąjungos veikimui.

2016 m. spalio mėn. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl ES demokratijos, teisinės valstybės ir pagrindinių teisių mechanizmo sukūrimo40. Komisija teigiamai įvertino bendrą šios rezoliucijos tikslą – užtikrinti, kad ES bendrų vertybių būtų laikomasi ir jos būtų ginamos41. Tačiau Komisija mano, kad visų pirma reikėtų kuo geriau išnaudoti turimas priemones ir išvengti dubliavimosi. Įvairios turimos priemonės ir dalyviai jau dabar suteikia galimybę naudotis papildomais veiksmingais bendrų vertybių rėmimo ir puoselėjimo būdais. Komisija toliau vertins tuos būdus ir jais remsis. Viena iš pagrindinių Parlamento idėjų buvo padaryti įvairius esamus duomenis ir ataskaitas apie pagrindinių teisių padėtį valstybėse narėse labiau prieinamus ir pastebimus, taip pat nacionaliniu lygmeniu. Komisija tai įvertino teigiamai, nes daug kitų dalyvių, įskaitant Europos Tarybą ir jos Venecijos

[37] Komunikatas „Naujos ES priemonės teisinei valstybei stiprinti“, COM(2014) 158 *final*, 2014 3 19.
[38] 2016 m. liepos 27 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2016/1374 dėl teisinės valstybės principų Lenkijoje; C/2016/570; OL L 217, 2016 8 12, p. 53–68.
[39] 2016 m. gruodžio 21 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2017/146 dėl teisinės valstybės principų Lenkijoje, papildanti Komisijos rekomendaciją (ES) 2016/1374; C/2016/8950; OL L 22, 2017 1 27, p. 65–81.
[40] 2016 m. spalio 25 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl ES demokratijos, teisinės valstybės ir pagrindinių teisių mechanizmo sukūrimo.
[41] 2016 m. spalio 25 d. Europos Parlamento plenarinio posėdžio diskusijos.

komisiją, ES pagrindinių teisių agentūrą ir nevyriausybines organizacijas (NVO), renka informaciją apie teisinės valstybės principus, demokratiją ir pagrindines teises valstybėse narėse.

3.2. Teisingumo Teismo gairės valstybėms narėms

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (pagal prašymų priimti prejudicinį sprendimą sistemą) ir toliau teikė gaires nacionalinių teismų teisėjams dėl chartijos taikomumo ir aiškinimo.

Jungtinėse bylose ***Tele2 Sverige AB***[42] ir ***Tom Watson e.a***[43] Teisingumo Teismas nagrinėjo dviejų valstybių narių įstatymus, kuriais buvo reikalaujama bendru principu, nesirenkant saugoti visų abonentų ir registruotų vartotojų duomenų srautą ir duomenis apie vietas, susijusius su visomis elektroninių ryšių priemonėmis. Teisingumo Teismas nustatė, kad šiais įstatymais ribojamos pagrindinės teisės į privatų gyvenimą ir į asmens duomenų apsaugą (chartijos 7 ir 8 straipsniai). Atsižvelgiant į platų šių ribojimų spektrą ir menkas apsaugos nuostatas, nė vienas iš šių ribojimų nebuvo pripažintas pagrįstu, net jeigu tikslas buvo kovoti su sunkiais nusikaltimais. Vis dėlto toks tikslas gali pateisinti tikslingą duomenų srauto ir duomenų apie vietas saugojimą, jeigu šis saugojimas yra apribotas iki tokio lygio, kuris yra būtinai reikalingas atsižvelgiant į saugotinų duomenų kategorijas, ryšių priemones, kurioms tai turi poveikį, atitinkamus asmenis ir duomenų saugojimo laikotarpį.

Byloje ***GS Media BV44*** Teisingumo Teismas priėmė sprendimą dėl **internetinių nuorodų skelbimo**, susijusio su pagrindine teise į saviraiškos laisvę (chartijos 11 straipsnis). Žiniasklaidos bendrovė savo svetainėje buvo paskelbusi nuorodą, kuria skaitytojai buvo nukreipiami į svetaines, kuriose buvo pateiktos žurnalo *Playboy* padarytos įžymybės nuotraukos. Kadangi autorių teisių turėtojas nebuvo suteikęs įgaliojimų šiose svetainėse skelbti nuotraukų, žurnalo redaktorius teigė, kad taip skelbiant nuorodas pažeidžiamos autorių teisės. Žiniasklaidos bendrovė ir toliau skelbė tokias ir panašias nuorodas, o kai kurios ankstesnės nuorodos tapo neprieinamos. Atsižvelgdamas į taikytiną ES Autorių teisių direktyvą45, Teisingumo Teismas priėmė sprendimą, kad autorių teisių turėtojo leidimas būtinas skelbiant visuomenei bet kokį kūrinį. Teisingumo Teismo sprendime nustatyta, kad nuorodų į atitinkamose svetainėse esančius darbus išplatinimas be autorių teisių savininko leidimo laikytinas „skelbimu visuomenei“. Vis dėlto Teisingumo Teismas sutiko, kad pavieniais atvejais nuorodą skelbiančiam asmeniui gali būti sudėtinga įvertinti, ar leidimas yra suteiktas. Šiomis aplinkybėmis reikia nustatyti sąžiningą autorių teisių turėtojo teisės ir nuorodą skelbiančio asmens teisės į

[42] C-203/15.
[43] C-698/15.
[44] C-160/15.
[45] 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo, OL L 167, 2001 6 22, p. 10–19.

saviraiškos laisvę pusiausvyrą. Vis dėlto pastarasis žinojo arba turėjo žinoti apie autorių teisių pažeidimus, nes nagrinėjamu atveju jo veiksmai buvo „skelbimas visuomenei“ be autorių teisių turėtojo sutikimo.

Sprendimas jungtinėse bylose ***Aranyosi*** ir ***Caldararu46*** susijęs su valstybių narių įsipareigojimu laikytis chartijoje nustatytų pagrindinių teisių, ypač **kankinimų ir nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo** vykdant **Europos arešto orderį** draudimo. Teisingumo Teismas nustatė, kad pagal 4 straipsnį (kuriame įtvirtinama absoliuti teisė), jeigu vykdymo institucijos turi informacijos, iš kurios galima spręsti apie realią nežmoniško ar žeminančio elgesio riziką, susijusią su kalinimo sąlygomis arešto orderį išdavusioje valstybėje, jos, spręsdamos, ar vykdyti Europos arešto orderį, turi įvertinti riziką atitinkamo asmens atžvilgiu. Nustačius rizikos buvimą to asmens atžvilgiu, apie Europos arešto orderio vykdymą turi būti pranešama ir jis gali būti nutraukiamas, jeigu per pagrįstą laiką vis tiek neįmanoma šios rizikos atmesti. Vertindama riziką, už vykdymą atsakinga institucija deramai atsižvelgia į asmens pagrindinę teisę į laisvę ir nekaltumo prezumpcijos principą (chartijos 6 ir 48 straipsniai).

3.3. Nacionalinė teismų praktika, kurioje cituojama chartija

Nacionalinių teismų teisėjai atlieka labai svarbų vaidmenį puoselėjant pagrindines teises ir teisinės valstybės principus. ES pagrindinių teisių agentūra47 nustatė, kad nacionaliniai teismai 2016 m. ir toliau vadovavosi chartija kaip orientaciniu ir įkvėpimo suteikiančiu teisės šaltiniu, net jeigu daugeliu atvejų bylos nepatenka į ES teisės taikymo sritį.

Ypatingas dėmesys buvo skiriamas **vaiko teisėms** (chartijos 24 straipsnis). Jungtinės Karalystės teisme48 buvo nagrinėjama byla dėl Nigerijos piliečio, gyvenusio Jungtinėje Karalystėje 25 metus. Jo dukterys (13 ir 11 m.) – Jungtinės Karalystės pilietės. Jis apskundė įsakymą deportuoti, priimtą viešosios tvarkos sumetimais. Teismas atmetė pirmosios instancijos teismo sprendimą, nurodydamas, jog sprendime nepripažįstama, kad vaikas turi teisę nuolat palaikyti asmeninius santykius ir tiesioginį ryšį su abiem tėvais, išskyrus atvejus, kai tai prieštarauja jo interesams (24 straipsnis). Ši chartijos nuostata buvo aiškinama kaip savarankiška teisė imigracijos teisės kontekste.

Kitu atveju Švedijos teismas chartijos 24 straipsniu pasinaudojo kaip vieninteliu teisiniu šaltiniu siekdamas nacionalinę baudžiamąją teisę aiškinti vaikui palankiu būdu49. Standartinis nuosprendis

[46] C-404/15, C-659/15.
[47] Pagrindinių teisių agentūros 2016 m. metinė ataskaita, kuri bus paskelbta 2017 m. gegužės mėn.
[48] Aukštesnysis teismas (Imigracijos ir prieglobsčio skyrius), *Adebayo Abdul v. Secretary of State for the Home Department*, [2016] UKUT 106 (IAC).
[49] *Skåne and Blekinge,* Apeliacinis teismas, byla B 7426-15, 2016 m. gruodžio 5 d. sprendimas.

asmenims, padedantiems bet kuriam užsieniečiui atvykti į Švediją už užmokestį, yra trys–keturi mėnesiai laisvės atėmimo. Vis dėlto šiuo atveju teismas pripažino, kad atitinkamo asmens motyvai buvo noras padėti vaikams. Jis skyrė tik sąlyginį nuosprendį, susietą su viešaisiais darbais, atsižvelgdamas į chartijos 24 straipsnį ir į valstybės institucijų pareigą įvertinti vaiko interesus.

4. Aktualių klausimų skiltis: Metinis 2016 m. kolokviumas pagrindinių teisių klausimais „Žiniasklaidos pliuralizmas ir demokratija“

Metinis kolokviumas pagrindinių teisių klausimais yra unikali dialogo erdvė, skatinanti tarpusavio bendradarbiavimą ir politinę iniciatyvą pagrindinėms teisėms Europos Sąjungoje propaguoti ir ginti. Tai – galimybė nustatyti ir atlikti konkrečius politikos veiksmus aktualiausiais pagrindinių teisių klausimais.

Antrame metiniame kolokviume (2016 m. lapkričio 17–18 d.) pagrindinių teisių aspektais buvo nagrinėjama daug įvairių laisvos ir pliuralistinės žiniasklaidos ir demokratijos sąsajų[50]. Nacionaliniai ir ES politikos formuotojai, tarptautinės ir pilietinės visuomenės organizacijos, vyriausieji redaktoriai, žurnalistai, nacionalinių reguliavimo institucijų atstovai, įvairių žurnalistų ir žiniasklaidos asociacijų ir IT bendrovių atstovai, akademinės bendruomenės atstovai, teisėjai ir kiti teisės specialistai pateikė siūlymus, kokių svarbiausių veiksmų turėtų imtis visi dalyviai, ir tai atsispindėjo kolokviumo išvadose, kurias Komisija paskelbė netrukus po renginio.[51]

Viena iš temų buvo žiniasklaidos laisvės ir nepriklausomumo nuo politinio ir finansinio spaudimo apsauga. Dalyviai pabrėžė, koks svarbus žiniasklaidos reguliavimo institucijų nepriklausomumas, ir paragino greitai priimti Komisijos pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, kuriuo iš dalies keičiama Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva[52].

Dar viena diskusijų sritis buvo žurnalistų įgalinimas ir jų apsauga nuo spaudimo, grasinimų, fizinio smurto ir neapykantą kurstančių kalbų. Dalyviai pabrėžė, kaip svarbu kovoti su nebaudžiamumu už nusikaltimus ir neapykantos žurnalistams, ypač moterims, apraiškas. Tolesni veiksmai apima ES finansavimą žiniasklaidos pliuralizmo, žurnalistų apsaugos ir kovos su neapykantą kurstančiomis kalbomis internete projektams. 2016 m. lapkričio mėn. Komisija inicijavo ES masto kampaniją ir

[50] http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=31198

[51] http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-50/2016-fundamental-colloquium-conclusions_40602.pdf

[52] Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria, atsižvelgiant į kintančias rinkos realijas, iš dalies keičiama Direktyva 2010/13/ES dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų tam tikrų nuostatų, susijusių su audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikimu, derinimo, COM(2016) 287 *final*, 2016 5 25.

metus sutelktų veiksmų, kuriais siekiama kovoti su smurtu prieš moteris[53], įskaitant dalyvaujančias žiniasklaidoje, ir užkirsti šiam smurtui kelią.

Dalyviai taip pat nagrinėjo suvienodėjusios žiniasklaidos aplinkos keliamus išbandymus ir galimybes. Buvo aptartas etiškos žurnalistikos ir gebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis vaidmuo, taip pat finansinis kokybiškos spaudos ir tiriamosios žurnalistikos tvarumas. Taip pat buvo aptarta, kokį poveikį algoritmų naudojimas arba netikrų naujienų sklaida gali turėti žiniasklaidos pliuralizmui ir informacija pagrįstoms demokratinėms diskusijoms. Tolesni veiksmai – skirti finansavimą gebėjimui naudotis žiniasklaidos priemonėmis stiprinti, padėti nustatyti etišką gerąją patirtį, kad būtų skatinama kokybiška informacija, ir pradėti Komisijos atliekamą poveikio vertinimą bei viešas konsultacijas[54] informatorių apsaugos klausimais.

5. Išvada

Pastarojo meto įvykiai Europos Sąjungoje ir kitur kelia didelę grėsmę pagrindinėms teisėms. Komisija tebėra budri ir įsipareigojusi palaikyti aukštą pagrindinių teisių apsaugos lygį Europos Sąjungoje. Ji aktyviau imsis veiksmų siekdama užtikrinti, kad visi ES pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų ir visi jos veiksmai visiškai atitiktų chartiją. Komisija ketina užtikrinti, kad visos įstaigos, privalančios taikyti chartiją, ir toliau jos laikytųsi.

Dėmesio stabdžių ir atsvarų sistemos reikšmei demokratinėje visuomenėje, visų pirma labai svarbiam aukščiausiųjų teismų ir konstitucinių teismų vaidmeniui ginant ES bendras vertybes, negali būti per daug; šį vaidmenį reikia remti, visapusiškai laikantis teismų nepriklausomumo. Demokratinėje visuomenėje būtina išorinė nepriklausoma priežiūra (įskaitant vykdomą pagal Europos žmogaus teisių konvenciją). Turėtų būti labai vertinamas ir išsaugomas itin svarbus pilietinės visuomenės organizacijų vaidmuo atnaujinant demokratijos, teisinės valstybės principų ir pagrindinių teisių iniciatyvas.

[53] http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3946_en.htm.
[54] http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=54254 .